

Forfatter: Grundtvig, N. F. S.

Titel: Pudsigheder i Folkebladet om Sogne-Baand og Samvittigheds-Frihed

Citation: Grundtvig, N. F. S.: "Pudsigheder i Folkebladet om Sogne-Baand og Samvittigheds-Frihed", i Grundtvig, N. F. S.: *Grundtvigs værker*, Faculty of Arts, Aarhus University. Onlineudgave fra Grundtvigs Værker: https://tekster.kb.dk/text/gv-1838_607-txt-root.pdf (tilgået 24. april 2024)

Anvendt udgave: Grundtvigs værker

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. Du kan kopiere, ændre, distribuere og fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk dog altid at kreditere ophavsmanden.

[Læs CC0-erklæringen](#)

Pudsigheder i Folkebladet

om

Sogne-Baand og Samvittigheds-Frihed.

Enten Man ta'r det paa Langs eller Tvers,

Løierligt er det som Lüttichaus Vers.

P. A. Heiberg.

Efter Danske Lov skal man aldrig lægge paa Hjerte hvad der siges i "Krohuse", og for Alvor kan jeg da endnu mindre befatte mig med hvad der kun efter Hr. Ingens Formodning, sex Aar efter Sogne-Baandets Løsning, vil siges i Odstrup Kro saavel om det som om Samvittigheds-Friheden; men baade er denne Hr. Ingen en pudsig Fyr, og det er saa overordenlig pudsigt at see hans saakaldte Dagbog i Folkebladet (Nr. 45—48), at jeg ikke kan bare mig for at meddele Læseverdenen lidt af det Morskab, jeg har havt paa Begges Bekostning.

Hvad nu først Fyrens Pudsighed angaaer, da ligger den ikke i nogen comisk Aare, men blot deri, at han, intellectuel betragtet, er saadan et pur ungt Blod, at han hverken i Logiken eller Kirkehistorien veed Forskjel paa Høire og Venstre, men snakker i sin Uskyldighed om udensogns Kirkegang som en Følge af Sogne-Baandets Løsning, om Sogne-Baandet som en Apostolisk Indretning, om Sogne-Præsten hvert Sted, som om han levede evindeligt, og endelig om Samvittigheds-Frihed, som Noget, der ikke har det mindste med den virkelige Verden at gjøre, men bestaaer blot i frit Forlov at holde hos sig selv hvad Man troer og tænker. Saa stor en Naivitet havde jeg endnu ikke fundet i Danmark og tænkte derfor, den var kun til i Indbildningen, men da jeg nu seer, den hørte ogsaa til vort Fædrelands mange skjulte Herligheder, maa jeg nødvendig gjøre mine Landsmænd opmærksomme paa, hvor mageløs den er.

Den udensogns Kirkegang finder nemlig ikke blot Sted midt under den nærværende Tilbedelse af 1391Skjel-Vætterne (Dii termini), men fandt Sted længe før enten Fenger i Bjergby trak Folk fra Slagelse, eller Fenger i Liunge Folk fra Sorø til sig, og den lod sig i Grunden slet ikke forhindre uden ved at trække en Kordon rundt om hvert Sogn, der havde en dygtig Præst, hvorhos Man naturligviis maatte forbyde alle Folk at staae Fadder, gaae i Brude-Skare eller følge Lig udensogns.

Naivere endnu er dog Tanken om Sognebaandets Apostoliske Oprindelse, thi uden at tale om, at Man i Apostlernes Dage aldrig blev tvungen til, men kun fra Kirke, og at Sognebaandet i kirkelig Forstand først begyndte at knyttes efter Reformationen, saa er det kun lige tretten Aar siden det blev saa stramt, som det er nu, thi det var jo aabenbar 1825, da de Uformuende i Kjøbenhavn mistede den Frihed, de hidtil havde havt tilfælles med de Rige, at lade deres Børn confirmere hos hvilken Præst, de dertil kunde formaae. Paa Landet er vistnok Sognebaandet i dette Stykke lidt ældre, men dog saa langt fra at naae op til Morten Luther, at det knyttedes først 1814, ved den samme Forordning, som indførte de ulyksalige Skole-Mulkter, saa jeg kan godt huske den Dag, da Bønderne ei blot lod deres Børn gaae til Læsning, hvor de vilde, men sendte dem, naar de blev viist ned hos een Præst, til en Anden, som tog dem an. Indtil det blev saa strengt med Skudsmaalene, var det ogsaa sædvanligt, at de Unge, der tjente i fremmede Sogne, gik, naar de lystede, til Alters i deres Hjemstavn, og selv med de Gamle gjordes der ingen Vanskelighed, uden det var en brøsig Herremand, som da maatte løse Bevilling, ja, naar jeg betænker mig, da er der endnu Spor af den gamle Frihed i saadanne Ting; thi naar et Mandfolk faaer sig en Kjærest i et fremmed Sogn, gaaer han sædvanlig uden videre til Alters med hende i den fremmede Kirke, hvor han selv efter Loven skal vies, saa for at holde Sogne-Skjellet ret i Hævd, maatte blandt Andet ogsaa slige blandede Ægteskaber aldeles forbydes.

1392Alt dette vilde imidlertid dog ikke forslaae, med mindre Sogne-Præsterne levede evindeligt og blev aldrig forflyttede, og den Naivitet, hvormed man maa forudsætte det, for at blive i den søde Drøm om det ømme, rørende Forhold, et vel vedligeholdt Sogne-Skjel kan skabe mellem Præst og Menighed, er ikke den mindste. At nemlig alle Sognepræster døe engang og er nuomstunder sædvanlig først adskillige Gange forflyttede, lærer daglig Erfaring, hvorved ikke blot de fremmede Præster under Vacancen, men de tit modsatte Naturer, som følge paa hinanden, nødvendig maa tilintetgjøre Trylleriet, med mindre der i Sogne-

Skjellet skulde være en sær Trolddom, der bevarede Eenheden selv mellem ni forskellige Sogne-Præster, som f. E. Præstø har havt i Mands Minde.

Dog en saa mageløs Naivitet, som den Lilles, kommer aldrig i Forlegenhed, thi hvor modsatte end de Sogne-Præster kan være, man skal opleve, kan Sogne-Baadet dog Ingen blive til egentligt Besvær, naar Samvittigheds-Friheden kun bliver ubeskaaret, og det bliver den jo aabenbar, siger Trøskuldighedens Mesterstykke, naar Enhver har frit Forlov til at holde hos sig selv hvad han troer og tænker, saa Skam skulde de faae, alle de Urostiftere, der vil indbilde Folk, at Samvittigheds-Frihed har Noget at bestille med Ord og Gjæringer i den udvortes Verden!

Her seer man Kronen paa pudsig Naivitet, som kun har den ene Feil, at den ei kan bæres uden under en bestandig Strid paa Liv og Død med dem, der har saa vrangt et Begreb om Samvittigheds-Frihed, at de derved i det mindste forstaae frit Forlov til i Alt, hvad der kun angaaer deres egen og deres umyndige Børns Sjæl og Salighed, virkelig at følge deres Samvittighed, som de derfor staae til Regnskab. Det har ogsaa virkelig et Øieblik slaaet den Lille, at en saadan Frihed, hvad man end vilde kalde den, tilkom Enhver i Borgersamfundet, men han, som aldrig er raadvild, slaaer det paa Timen hen med den høist naive Bemærkning, at denne *Frihed* har man vistnok Ret til i Borgersamfundet, men maa, for en Ordens Skyld, nødvendig miste i Kirken.

Nu at drille den Lille med det fristende Spørgsmaal: hvad det er for en Kirke, der har Hals og Haand over Borgersamfundet og maa nødvendig for sin egen Skyld berøve Folk deres naturlige og borgerlige Frihed, det var jo synd, da han aabenbar aldrig har indladt sig i saadanne spidsfindige Undersøgelser, men siger kun i sit Hjertes pudsige Eenfoldighed Alt hvad han synes maa være sandt, naar Sogne-Baadet skal være det ægte christelige "Fuldkommenheds-Baad" og al Klage over Samvittigheds-Tvang, skjönt man skal skifte Tro med Præst, være 1392Snak hen i Veiret. En anden Sag er det aabenbar med Folke-Bladets Skrift-Committee, hvori der endog skal findes to theologiske Professorer, og dem kan jeg ikke bare mig for at tilspørge lidt som den Lilles Hovmestere.

Det var nemlig den store Pudsighed, hvorpaa jeg forberedte Læseren, at den lille Pudsensmager netop var kommet til Orde i Folkebladet, og først maa jeg da spørge hans Hovmestere, om de ikke dog nok veed, at enhver Kirke, der vil have Tvangsret over Borgerne i Christenheden, er reen papistisk, og om de ikke har lagt Mærke til, at den Lilles Paastand er endnu mere papistisk end Pavens i Rom? Havde nemlig Samvittigheds-Frihed, som den Lille siger, slet Intet at gjøre med den udvortes Kirke, da fulgte deraf nødvendig, at baade "Paven og Tyrken", som man har skyldt for Samvittigheds-Tvang, ei blot var aldeles uskyldige deri, men havde tvertimod, for at læmpe sig efter overtroiske og ufornuftige Skraalere, udstrakt Samvittigheds-Friheden langt over sine rette Grændser.

Paven i Rom forlangte jo rigtignok, at alle Folk skulde i Kirken tie til og nøjes med hvad hans Præster sagde, men saa nødte han dog ogsaa sine Præster til Allesammen at sige Et og det Samme, og Sogne-Baadet, tænk engang, er der hos ham neppe Spor til, saa man maa betjene sig af hvilken Præst eller viet Munk man vil i hele hans Christenhed; medens derimod den Lille regner Sogne-Baadet med til hans Kirkes ufravigelige Orden, og det uagtet hans Præster skal have Lov til at sige hinanden imod, saameget de vil.

Og nu Tyrken, han er jo, efter den Lilles Fatteevne, splittergal med sin Samvittigheds-Frihed, da han, under Paaskud af den, endog tillader dem, han selv kalder "Hunde", baade Græker og Armenier, at have udvortes Gudsdyrkelse efter deres eget Hoved, og det uagtet han godt veed, de bander baade ham og hans Stats-Kirke og hans Mufti ned i hede Helvede.

Men skjönt det alt var pudsigt nok, om vore theologiske Professorer virkelig fandt Paven og Tyrken alt for liberale mod anderledes Tænkende, synes det mig dog endnu pudsigere, om Folkebladets Skrift-Committee istemmer det Ak og Vee, den Lille skriger over alle dem, der vil indbilde Folk, at Samvittigheds-Frihed har det mindste at gjøre med Ord og Gjæringer i den udvortes Verden, thi de veed jo dog nok, at Samvittigheds-Frihed er kun Tænke-Frihed om de vigtigste, helligste og Menneske-Hjertet dyrebareste Ting, og hører nu hertil ikke engang den smule Kirke-Frihed, Sogne-Baadets Løsning kan give, hvad i al Verden har da Trykke-Frihed med Tænke-Frihed at gjøre, og paastaaer ikke dog selskabet for 1393Trykkefrihedens rette Brug, at de er uadskillige, og er det ikke dog dette Selskab, der udgiver Folkebladet?

Dog, hvis Hr. Professor Clausen, som man siger, endnu er Medlem af Skrift-Committeen, da gaaer Pudsigheden over Skrævet, thi han seer jo dog strax, at den Lilles Ak og Vee ei blot rammer alle den gamle Kirkes Martyrer og alle den nye Tids Reformatorer, tilligemed mig og mine Venner, men at det ligesaa fuldt rammer ham selv, der saa djærvelig har paastaaet sin Ret til ikke at holde hos sig selv, men med Flid indskærpe de tilkommende Præster sine Anskuelser af Ritualet og den Augsburgske Confession, hvor afvigende de end var fra vor saakaldte "herskende Kirke."

Og nu vil jeg endelig spørge hele den Danske Læseverden, om det ikke paa een Gang er uhyre pudsigt og uhyre sørgeligt, at vi saakaldte Zeloter, som har den Augsburgske Confession, Kongeloven og Ritualet for os, skal faae et saadant Svar af Neologerne og det i Folkebladet, paa følgende Tiltale: Landsmænd! kun alt

for længe har vi kivedes om hvad der, baade efter sund Fornuft og Christendommens Forskrifter, maa overlades til hvert Menneskes egen Samvittighed; lad os derfor slutte Fred, paa det Vilkaar, at Ingen af os bliver Træl, men Alle lige fri i kirkelig Henseende! Lad os bede Majestæten om en Friheds-Lov for Kirken, hvorved det tillades hver Præst at forklare Skriften, lære og opbygge Folket efter sin bedste Overbeviisning, og naturligviis igjen tillades Folket at vælge sin Sjælesørger mellem Kirkens Præster, hvor de finde ham efter deres Hjerte! Er det i det fredelige Danmark, et saadant Forslag fra dem, der aabenbar har de gamle Love og den gamle Praxis for sig, modtages med Foragt eller besvares med Bitterhed, eller er det liberalt i dansk Forstand, at Bisper, Professorer og Præster svare: nei, det gaae med vor Frihed, som det vil, men Folket skal være trælbundet, hver til sin Sognepræst! Og hvis man nu, ved at lukke Øret for dette i hele Kirkehistorien mageløse Fredsforslag fra den strengt orthodoxe Side, nøder os (som umulig kan lade vore læge Troes-Forvandte aandelig sønderknuses og døe under Sogne-Præsternes Pave-Aag,) til at træde ud af Stats-Kirken, hvad saa? Vil man da raade Regjeringen at sætte os i Slaveriet eller jage os til Ny Syd-Wales, eller vil man heller have en gammeldags luthersk Kirke i Landet, som Stats-Kirken maa kalde en Sect, og kan dog ikke negte, er den Selvsamme, som Lands-Loven gennem Aarhundreder kaldte den herskende og ene rette! Seer man dog ikke, at al den borgerlige Tvist og Splid, som man, mod al Fornuft og Erfaring, drømmer sig efter Sognebaandets Løsning, den fremtvinger man ved at sætte sig imod det Eneste, som kan løsne Uenigheden om Troen, der ei kan blive større end den er, ikke blot uskadelig, men, som en Spore til aandelig Anstrængelse, borgerlig god og ønskelig! Er virkelig Neologerne saa visse paa en afgjørende Seier, at Fred og Frihed er dem for lidt, og selv da, er da det tommeste og dog umenneskeligste Tyranni, Samvittigheds-Tyranniet, dem saa dyrebart, at de for Haab derom vil opoffre Fædrelandets Fred og tage vort Blod paa deres Hoved?

N. F. S. Grundtvig.
